

بررسی هنر نقاشی دیواری در زیباسازی فضای شهری (گرافیک محیطی)

ساناز ابراهیمی*

چکیده

در این مقاله، هنر نقاشی دیواری در زیباسازی فضای شهری در راستای گرافیک محیطی مورد بررسی قرار می‌گیرد. امروزه با افزایش جمعیت و شلوغی شهرها آلودگی‌های بصری و روانی در بین مردم بوجود آمده‌است که گرافیک محیطی از طرق مختلف به خصوص نقاشی دیواری که تعریف خود را در ارتباط با دیوار، معماری و شهر می‌یابد، سهم بسزایی در این حیطه دارد. سوالی که این مقاله در صدد پاسخ دادن به آن است این است که نقاشی دیواری که از زیرمجموعه‌های گرافیک محیطی است چه نقشی در زیباسازی چهره‌ی شهرها ایفا می‌کند؟ درواقع چه عواملی موجب تضعیف نمای شهرهای امروزی گردیده است و چگونه می‌توان با استفاده از ابزار متنوع و قدرتمند گرافیک و در راس آن گرافیک محیطی، در جهت بهبود و زیباسازی فضاهای شهری گام برداشت؟

روش گردآوری اطلاعات به صورت توصیفی - تحلیلی انجام پذیرفته و برای تشخیص سطح کیفیت هنری آنها، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. فرضیه ما این است که زیرمجموعه‌های گرافیک محیطی از جمله نقاشی دیواری با استفاده از مواد مختلف و همچنین با استفاده از کاربرد درست رنگ در هر فضا و محیط شهری می‌تواند در درمان آلودگی بصری مؤثر باشد.

در پایان، نتایج حاصل از این مقاله ما را به این باور می‌رساند که، نقاشی دیواری، نشان دهنده معرفت عمومی هر جامعه، از هنر و فرهنگ آن است و نمی‌توان به سادگی از آن گذشت. به نظر می‌رسد تشکیل شورایی شناخته شده و صاحب صلاحیت برای حضور افراد باتجربه به خصوص در زمینه نقاشی دیواری و علوم مرتبط با آن مثل: جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، معماری و نقد هنری در آن تضمین شده است، بتواند در امر بهبود جایگاه این هنر مؤثر واقع شده و فضای شایسته‌ای برای شاد زیستن شهروندان تحقق بخشد.

واژگان کلیدی: گرافیک محیطی، فضاهای شهری، آلودگی بصری، نقاشی دیواری

* دانشجوی، رشته پژوهش هنر، کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

مقدمه

هدف مطلوب شهرهای امروز، ایجاد محیطی خلاق و پرورنده برای مردمی است که در آن زندگی می‌کنند. امروزه شهرها علاوه بر رفع نیازهای فیزیکی، پاسخی برای نیازهای روانی، روحی و فرهنگی ساکنانشان دارند و تنها در این صورت است که شهر تجلی رفتار اجتماعی ساکنانش است و می‌تواند آن را به نظم در آورد و کنترل کرد.

تأثیر کیفیت محیط بر زندگی انسان امری واضح است. محیط‌های مختلف تأثیرات خاصی بر روحیه افراد داشته و رفتارهای متفاوتی ایجاد می‌کنند. ساختار بصری به عنوان یکی از فاکتورهای کیفی یک محیط از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. طراحی فضاهای شهری به عنوان مکان کار، زندگی و آمد و شد شهروندان، از دیرباز مورد توجه بوده است و همین امر موجب شکل‌گیری هنرهای شهری شده است.

هنر محیطی هنری است با گرایش‌های مختلف که سعی دارد، با نگرشی نو به رابطه انسان با طبیعت بپردازد و راهکارهایی جدید برای همزیستی با محیط اطراف در اختیار بگذارد. این هنر به محیط و منظر غنا می‌بخشد که در عرصه عمومی متجلی می‌شود و در شکل‌گیری معنای محیط نقش مهمی ایفا می‌کنند.

در دنیای معاصر، دیوارنگاره به عنوان مظاهر هنر شهری و مردمی جلوه‌گر شده است. هرچند کاربرد نقوش و رنگ‌ها و عناصر تزئینی برای زینت بخشیدن به معماری از دوران کهن متداول بوده است، اما با تغییر ساختارهای شهری معاصر و مفاهیم جدید شهرنشینی، هنر نقاشی دیواری نیز دستخوش تغییراتی شده است.

عنوان مقاله حاضر، بررسی هنر نقاشی دیواری در زیباسازی فضای شهری است و در راستای پاسخگویی به این سوال گردآوری گردیده است که: در حقیقت چه عواملی موجب آلودگی بصری شهرهای امروزی گردیده است و نقاشی دیواری که از زیرمجموعه‌های گرافیک محیطی است چه نقشی در زیباسازی چهره‌ی شهرها ایفا می‌کند؟

فرضیه ما این است که گرافیک شهری با ابزاری به نام نقاشی دیواری می‌تواند جلوه‌های تازه‌ای از شهرها را به نمایش بگذارد. نقاشی دیواری می‌تواند علاوه بر جذاب‌تر شدن شهر، آن را برای شهروندان خاطره‌انگیز کند. هنری که سبب می‌شود نه تنها فضای شهر با تمام آشفتگی‌هایش برای رهگذران لطیف‌تر شود، بلکه عرصه بسیار مناسبی برای ورود هنر به شهر است.

در سال‌های اخیر و با توجه به فراگیر شدن نقش گرافیک محیطی و نقاشی دیواری، تحقیقات و مقالاتی در مورد نقاشی دیواری در محورهای مختلف صورت پذیرفته است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

از جمله مقالات و تحقیقات مورد اشاره در این زمینه می‌توان به مقاله‌ی اصغر کفشچیان مقدم و سمیرا رویان، با عنوان: « بررسی دیوارنگاری معاصر تهران» اشاره کرد که محور اصلی آن، دیوارنگاری شهر تهران در دوره معاصر به لحاظ تغییرات کیفی و بنیادین مورد مطالعه قرار گرفته است. و همین‌طور مقاله‌ی اشرف السادات موسوی لر و فرنوش شمیلی، با عنوان: «ساختار بصری نقاشی‌های دیواری تبریز (در سه دهه اخیر)» اشاره کرد که محور آن، نقاشی‌های دیواری تبریز، از نظر فنی و بر اساس اصول و معیارهای هنری و زیبایی‌شناسی مورد مطالعه قرار گرفته است.

محور اصلی مقاله‌ی حاضر به نقاشی دیواری در حیطه‌ی گرافیک محیطی و نقش آن برای از بین بردن آلودگی بصری در جامعه مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق این مقاله به صورت توصیفی - تحلیلی انجام پذیرفته و برای تشخیص سطح کیفیت هنری آنها، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است.

گرافیک محیطی

فعلی میان هنر و علم است که در آن چگونگی استفاده از فرم‌ها، رنگ‌ها، نقوش و تصاویر گوناگون به شکل ماهرانه، اصولی و برنامه‌ریزی شده در جهت بهتر و ساده‌تر شدن روابط و ارتباطات، همچنین کامل‌تر نمودن زیبایی‌های محیط عمومی، مطرح شده و مورد بررسی قرار گرفته است (محمدی، 1382: 10).

این شکل از گرافیک که از تابلوهای نشانگر در خیابان‌ها تا طراحی ساختمان‌های مدرن وسعت یافته است، یکی از کاربردی‌ترین جلوه‌های هنر گرافیک است که با کمک معماران و هنرمندانی متخصص در خدمت فضای انسانی آمده است.

زمانی که یک ساختار گرافیکی در ارتباط مستقیم با اقشار مختلف یک جامعه شهری بوده و هدف آن ایجاد یک فضای زندگی مساعد و دلپذیر و هماهنگ ساختن با سن و فرهنگ و خلق و خوی افراد آن جامعه باشد از آن به عنوان گرافیک محیطی یاد می‌شود. بدیهی است در صورتی که تدابیر مقتضی از طرف اداره‌کنندگان در زمینه‌های مختلف در طراحی مناسب و اصولی عناصر تشکیل‌دهنده گرافیک محیطی صورت نگیرد، محیط زیست و زندگی شهروندان به صورت مکانی غیر قابل تحمل و متشنج در خواهد آمد. چرا که با ایجاد مجموعه‌ای متناسب از نظر شکل و رنگ می‌توان موجبات امیدواری و کشش افراد جامعه را برای زندگانی فراهم ساخت و اسباب شور و شوق عمومی را فراهم نمود و روح تازه به اجتماع داد (نیک‌رو، 1390: 6).

طراحی گرافیک محیطی نه به تنهایی هنر است نه به تنهایی علم، بلکه شامل هر دو وجه است، طراحی باید مخلوطی از تاثیرات خلاقه موثر باشد، به صورت بررسی منطقی و تکنیکی و اینکه چگونه کار باید انجام شود. نتیجه چنین ترکیبی باعث به

وجود آمدن علائمی می‌شود که به طور موثر با مردم ارتباط برقرار می‌کند. در گرافیک محیطی سعی می‌شود با اتکا و با استفاده از تجربه‌های خلاق هنری شرایط مناسبی برای زندگی انسان معاصر به وجود آید. در گرافیک محیطی پیوند انسان با محیط تصحیح شده، نکات غیر ضروری و نادرست آن حذف و نکات ضروری آن مورد تاکید قرار گرفته و برجسته می‌شود. در گرافیک محیطی اطلاع‌رسانی، ساده‌سازی و دریافت‌شدنی بودن ارتباطات انسان و زیبایی‌شناسی جدید و مناسب مورد توجه قرار می‌گیرد (همان: 15).

امروزه با افزایش جمعیت و شلوغی شهرها، آلودگی‌های بصری و روانی در بین عموم مردم بوجود آمده و تأثیرات نامطلوبی بر جامعه گذاشته است. برای بهبود این نابسامانی‌ها مقوله‌ی هنر، با توجه به ظرافت و زیبایی در درمان این نابسامانی‌ها قابل توجه است و در میان هنرها نیز گرافیک محیطی نقش مهمی در این حیطة دارد. گرافیک محیطی از طرق مختلف به زیبا-سازی فضاهای شهری کمک می‌کند که در این میان هنر نقاشی دیواری اهمیت بسیاری دارد.

نقاشی دیواری

هانری ماتیس درباره هنر چنین می‌گوید: «در رویای هنری هستم سرشار از تعادل، خلوص، آرامش و عاری از موضوعات مشوش‌کننده و یا یأس‌آور. هنری که برای آنان که مشغله فکری دارند، چه تاجر باشند و چه نویسنده تأثیری لذت‌بخش داشته باشد. مثل یک آرام‌بخش ذهنی، چیزی شبیه یک مبل راحتی نرم و گرم که تن خسته‌ات را روی آن رها می‌کنی» (روشندل، 1389: 58).

شاید این گفته ماتیس، امروز پس از گذشت تقریباً یک قرن به درد ما بخورد. این همان چیزی است که دیوارهای شهر ما به آن نیاز دارند. فضایی که اندکی از مشغولیات فکری‌ات را کم کند، فضایی آرام که خود را در آن بیایی، داستانی کوتاه و دلپذیر که شاید خودت یکی از شخصیت‌هایش باشی، نگاهی نو و آرام به پدیده‌های اطراف‌مان و یافتن آبی آسمان.

چرکین بودن دیوارهای ساختمان‌های شهر، حضور دائمی داربست‌های فلزی، اطلاعات‌های کج و معوج چسبانده شده روی یکدیگر، تبلیغ نویسی کالاها و خدمات روی نمای بناها از همه مهم تر نماهای متشتت ساختمان‌ها همگی حاصل بی‌توجهی شهروندان به نمای ظاهری شهری و همین‌طور حاصل واگذاشتن امور به حال خود از سوی مسئولان است. این اشکال ناهمگون که بدون هیچ ریتم و زیبایی در کنار هم قرار گرفته‌اند باعث آلودگی بصری و روانی شهروندان خواهند شد. این آشفتنگی‌ها و دیگر پدیده‌های روانفرسا که همه روزه در نمای شهرمان می‌بینیم آثار مخربی بر روح و روانمان می‌گذارد که به تدریج موجب

شدت گرفتن کسالت‌ها و اندوه‌ها می‌شوند. در گیرودار زندگی پر دغدغه امروز چاره ای نیست جز تلطیف فضای زندگی جمعی به واسطه هنر تا به این طریق با کمی دلپذیر شدن محیط زندگی اجتماعی شرایط دشوار زندگی را آسان‌تر سپری کنیم.

سال‌هاست بسیاری از کلانشهرهای دنیا از نقاشی‌های دیواری برای بهبود سیما و منظر شهری بهره برده‌اند و حتی در شهرهایی مانند لندن، پاریس و رم، نقاشی دیواری به یکی از جاذبه‌های مهم توریستی تبدیل شده است. بحث نقاشی دیواری دیر به فضای شهری ما راه یافت و تاثیر آن بر رفع آلودگی‌های بصری و زیبایی شهر جدی گرفته نشد، اما در چند سال اخیر مسئولان سازمان زیباسازی با درک اهمیت نقاشی‌های دیواری بر بهبود سیما و منظر شهری، اجرای آن در سطح خیابان‌ها و بزرگراه‌های شهر را به عنوان یکی از طرح‌های اولویت‌دار به طور جدی در دستور کار خود قرار دادند (URL1).

نقاشی دیواری به عنوان یکی از اشکال هنری در طول تاریخ همواره از اهمیت خاصی برخوردار بوده و اثر آن بر زندگی انسان از دیرباز تاکنون چنان پایدار و ماندنی است که می‌توان گفت کمتر رشته‌ی هنری چنین تأثیری داشته است. دیوارنگاری را می‌توان اولین خلق هنری انسان نامید، به طوری که همچنان تداوم و تأثیر خود را در عمق زندگی جوامع بشری حفظ کرده است. در تبیین دستاورد بزرگ انسان عصر سنگ، که جهان را با تصویر مجسم می‌ساخت تا بر آن تسلط یابد، نباید از یاد ببریم که هنر وی، به معنی واقعی واژه، هنر بوده است.

دیوارنگاری، نقاشی دیواری و دیوارنگاره، به لحاظ محتوایی، هم معنی‌اند با این تفاوت که دیوارنگاری، به لحاظ واژه‌شناسی

فارسی، بر عمل و فرآیند اثر دیواری دلالت دارد، اما نقاشی دیواری، هم بر فرآیند شکل‌گیری اثر و هم بر اثر کشیده شده یا نصب شده بر دیوار دلالت دارد، در حالی که دیوارنگاره تنها بر اثر دیواری دلالت می‌کند (کرامتی، 1370: 261).

در نقاشی دیواری آرایش دیوار ممکن است به دو شیوه اجرا شود: ۱. مستقیم بر روی سطح دیوار (مانند فرسکو) ۲. بر روی تخته یا بوم به منظور نصب دائمی بر دیوار. در طریق دوم ترکیب‌بندی ممکن است دوبعدی یا سه‌بعدی باشد که این‌گونه از نقاشی باید با فضای پیرامون خود هماهنگی و تناسب داشته باشد (پاکباز، 1383: 585).

تصویر (1)

همان‌طور که در تصویر 1 مشاهده می‌کنیم عنصر دیوار در نقاشی دیواری عنصر اصلی و جدایی‌ناپذیری محسوب می‌شود که ممکن است نقش حائل یا محدودکننده فضای آنها و یا حامل بار سقف و مانند آن را داشته باشد و نقاشی دیواری می‌تواند یا به طور مستقیم بر آن انجام شود، یا بر بستری دیگر اجرا شده، بر دیوار مورد نظر نصب شود. به هر حال، اثر دیواری همواره تحت تأثیر مستقیم بستر خود، محیط و معماری بوده است و از زیبایی‌شناسی خاصی تبعیت می‌کند که نقاشی سه‌پایه فارغ از همه-ی آنها است.

دیوارنگاری یا نقاشی دیواری، شاخه‌ای اصلی و بنیادین از هنر نقاشی است که تفاوت‌های عمده‌ای با نقاشی سه‌پایه دارد. در واقع نقاشی دیواری به چیزی بیش از خلق اثر هنری در ابعاد بزرگ بر دیوار به جای بوم دلالت دارد. این عنوان در عین حال به خصلتی ویژه یا بهتر بگوییم به حسی خاص که ضرورت‌های فنی و زیباشناسانه‌ای را طرح می‌نماید نیز اشاره دارد (حسامی، 1388: 8).

نقاشی دیواری، برخلاف نقاشی سه‌پایه‌ای در تعامل میان هنرمند و دنیای شخصی او و در اثر جوشش احساسات درونی و دریافت‌های شخصی هنرمند از دنیای پیرامون شکل نمی‌گیرد، بلکه درگیر عوامل و پارامترهای فراوانی است که به انضمام آنها معنا پیدا می‌کند. نقاشی دیواری باید از یک‌سو، با عوامل بصری معماری همچون ساختار زیبایی‌شناختی، اندازه، رنگ و فرم معماری حاکم و محیط، همچون عناصر بصری و معنایی ثابت، متغیر و نیمه متغیر، به منزله‌ی عوامل و پارامترهای تأثیرگذار هماهنگ شود و از سوی دیگر، با ساختارهای زیبایی‌شناختی، جامعه‌شناختی و روان‌شناختی مخاطب، در مقام دریافت‌کننده‌ی اثر دیواری، هماهنگ شود (کفشچیان مقدم، 1385: 43).

در این میان، نقش هنرمند و قابلیت‌های او در به‌کارگیری مواد، تکنیک و قالب هنری مناسب در جایگاه خالق اثر نیز قابل چشم‌پوشی نیست. به عنوان مثال یکی از پرکارترین نقاشان دیواری مهدی قدیانیلو است. آثار او را روی دیوارهای شهر بسیار دیده‌ایم. فضاهایی گاه فرا واقعی و گاه انتزاعی. از نکات قابل توجه و مهم در آثار نقاشی دیواری او، توجه به فرم خام دیوار و طراحی مناسب فضا است. او با دقت تمام به ترکیب‌بندی می‌اندیشد و با توجه به فضای اطراف، فضای منفی را در نظر می-

گیرد. همچنین انتخاب سوژه‌های متناسب با محله مورد نظر از مهم‌ترین ویژگی‌های آثار او است. از دیگر نکات قابل توجه در آثار قدیانیلو، اجراهای بسیار خوب آن است. بحث اجرا در نقاشی دیواری بسیار مهم است.

افزون بر تعاریف مورد اشاره، همانطور که در تصویر 2 مشاهده می‌کنیم دیوارنگاری وابستگی مستقیم با محیط معماری و مخاطب، ویژگی‌های منحصر به فردی را برای این شاخه هنری شکل داده تا بتواند در پاسخ به نیازهای دیداری محیط، چون زیباسازی، به شکلی مطلوب برآید. توجه به جایگاه این هنر با مفهومی مانند آرت بسیار قابل توجه است. دانشنامه‌ی معماری، افزون بر این که دیوارنگاری را نوعی از تزیینات معماری نامیده، جایگاه این هنر را در وجوه مختلف فضاها (متصل و منفصل) گسترش داده است و می‌نویسد: «این شاخه‌ی هنری، علاوه بر بهره‌برداری از ویژگی سطح دیوار، می‌تواند سطح جدیدی را در فضا ایجاد کند» (علوی‌نژاد، 1389: 10).

تصویر (2)

ارائه ترکیب ایده‌آلی از دیوار و دیواری تحت عنوان نقاشی دیواری را باید تنها در گرو درک تجربیات گذشته و ویژگی‌های زیبا-شناختی دیوار و دیواری، در معنایی واحد دانست. چنانکه آفرینش این معنای واحد را می‌توان در گرو مطالعه ویژگی‌ها و محدودیت‌های بصری اثر دیواری در ارتباط با دیوار، عوامل بصری وابسته به دیوار، نقش کارکردی دیوار در محیط و رابطه مخاطب وابسته به دیوار، به شکل زیر دسته‌بندی نمود.

الف_ اثر دیواری باید متناسب فرم و ابعاد دیوار باشد. یعنی باید در قالب ابعاد دیوار، جزء یا پوشاننده دیوار باشد. بنابراین اثر دیواری در یک هارمونی با شکل و فرم دیوار اجرا می‌گردد و به تناسب ساختار صوری دیوار (زوایا و کنج‌ها)، فرمی منظم یا غیرمنظم، ساده یا ترکیبی از چند دیوار به خود می‌گیرد. بنابراین بایستی چهارچوب اثر دیواری با ساختار فیزیکی و زیباشناختی فرمی دیوار هماهنگ باشد تا کیفیت بصری و کارکردی دیوار را حفظ نماید.

ب_ مواد و مصالح اثر دیواری باید متناسب با مواد و مصالح بستر دیوار باشد. از آنجا که مواد به کار رفته در دیوار به تناسب امکانات، آب و هوای خاص منطقه، فرهنگ‌های گوناگون، متفاوت است، لذا از یکسو، دارای قابلیت‌های بصری متفاوت در شکل و بافت مصالح بوده و از سوی دیگر دارای خاصیت اثرپذیری مواد مختلف دیگر بر روی خود است. از این جهت برای هر دیوار، در هر زمان و مکان و با توجه به شرایط اقلیمی منطقه، کیفیات بصری و قابلیت پذیرندگی مواد و مصالح دیوار، باید مواد و تکنولوژی متناسب با جنس و بافت دیوار را به کار گرفت (کفشچیان مقدم، 1383: 4).

امروزه نقاشی دیواری از نظر ایجاد تاثیرات قدرتمند بصری در آفرینش زیبایی و هماهنگی در فرم و ریتم جایگاه ارزشمندی در زیباسازی شهری برای خود دست و پا کرده است. این رشته هنری اگر به خوبی شناخته شود و به درستی به اجرا درآید با توجه به

فضاهای زیبا و با شکوهی که خلق می‌کند، می‌تواند نقش بسزایی در تلطیف شرایط روانی شهروندان و فراتر از آن آرامش فضای شهری ایفا کند (URL2). تصویر (3)

همان طور که در تصویر 3 مشاهده می‌کنیم، نقوش حاصله از یک دیوارنگاری در میدان‌های شهر، خیابان‌ها، دیوارهای اماکن اصلی شهر و... می‌تواند تا حد زیادی ذهن شهروندان را که به مسائل مختلفی چون فرم‌ها و شکل‌های خشک صنعتی، رنگ‌های مصنوعی، مجموعه‌های عظیم ولی مهیب معماری و سختی و زمختی که به شرایط موجود اجتماعی عادت کرده‌اند، متوجه جهان زیباتری کرده و راهی برای تنفس ذات زیبایی‌شناسانه آن‌ها ارائه دهد. بدیهی است که نقاشی دیواری مانند هر ابزار هنری دیگری این قابلیت را دارد که به ارتقا، رشد فکری، هنری، فرهنگی و اجتماعی یک جامعه کمک کند. اما نکته مهم اینجاست که تمامی پتانسیل‌های نقاشی دیواری قابل عرضه شدن در بستر اجتماع هستند که این تأثیر را چند برابر می‌کنند. اما فارغ از نکاتی که بیان شد چند نکته‌ی مهم دیگر باید در نقاشی دیواری رعایت شود تا ما را به سوی هدف اصلیمان که راهی برای رفع آلودگی بصری است برساند:

1_ موضوعی که در نقاشی‌های بسیاری از شهرهای دنیا وجود دارد، در نظر گرفتن یک رنگ خاص برای شهر است. مثل شهر لندن که شهری مه‌آلود است و با رنگ نارنجی شناخته می‌شود. در این صورت، هم نیاز مردم نسبت به رنگ‌های گرم تامین می‌شود، هم شهر از آلودگی خارج می‌شود و هم این‌که شهر دارای یک شناسنامه رنگی می‌شود که هر فردی نمی‌تواند مطابق میل خود آن را تغییر دهد. در این صورت یک هماهنگی بصری چشم‌نوازی در سطح شهر ایجاد می‌شود که لازمه یک شهر زیبا است.

2_ توجه به بافت هر منطقه در تولید نقاشی دیواری بسیار اهمیت دارد، به طوری که طرح یک منطقه سنتی را نمی‌توان به سایر مناطق تعمیم داد.

3_ فرم با محتوا و موقعیت جغرافیایی نقاشی نیز همخوانی داشته باشد، نه این‌که مثلاً روی دیوار شهر، بادگیرهای یزد را ببینیم، در حالی که پشت دیوار، ساختمان غول‌آسایی است که به برهم زدن آرامش شهروندان منجر می‌شود.

4_ با توجه به فضای معماری و شناخت مخاطب‌های خاص هر منطقه باید طرحی ایجاد کرد که آن را به بهترین نحو ممکن اجرایی کند.

5_ نقاش باید کاراکترهای موثر منطقه را بشناسد و به ترکیبی از انتزاع و یا فضای واقعی دست یابد. رنگ و نقش دیوارهای هر منطقه با محله‌های دیگر متفاوت است.

بنابراین، همان طور که در تصویر 4 مشاهده می‌کنیم اثر دیواری باید در محل مناسبی از ساختمان اجرا شود تا وحدت دیوارها

و کل ساختمان را از بین نبرد، همچنین بتواند با مخاطب خود به لحاظ بصری و مفهومی ارتباطی فعال برقرار کند. به همین دلیل، نقاشی دیواری می‌تواند از قابلیت‌های دیگر رشته‌ها و گرایش‌های جدید برای بهبود و هماهنگی با محیط و تعامل با مخاطب استفاده کند و از این طریق خلأهای موجود میان عناصر بصری در طبیعت و ساخته‌های بشر را در

ساختارهایی تازه تکمیل کند، تا به این ترتیب به هدف اصلی خود، که آرام‌سازی و هماهنگی با محیط است، دست یابد (کفشچیان مقدم، 1383: 69_70).

تصویر(4)

نتیجه‌گیری

در این مقاله ضمن اشاراتی که در مورد نقاشی دیواری در حیطه گرافیک محیطی شد به این نتیجه رسیدیم که مهم‌ترین ویژگی هنر محیطی به خصوص نقاشی دیواری، با در نظر گرفتن تمامی مواردی که برای آن ذکر شد، ایجاد مناظر زیبای بصری در جامعه است. گرافیک محیطی از طریق نقاشی دیواری می‌تواند در کنار پیام‌ها و مفاهیمی که به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم انتقال می‌دهد، فضایی سالم، پر نشاط و قانع‌کننده‌ای نیز برای مردم شهر فراهم آورد.

حال که نقاشی‌های دیواری، نقش هویت‌بخشی در محیط شهری ایفا می‌کنند و با زبان بی‌زبانی با شهروندان سخن می‌گویند و حتی موجب بروز احساسات مختلف در آنها می‌شوند، اما به نظر می‌رسد اهمیت نقش و تاثیرگذاری آن‌ها در فضای شهری این روزها آن‌چنان که باید از سوی سازمان‌های مربوطه جدی گرفته نمی‌شود.

دیگر زمان آن فرا رسیده، همان‌طور که اجرای طرح‌های مختلف عمرانی و توجه به توسعه و پیشرفت فضاهای شهری در دستور کار شهرداری‌ها قرار دارد، توجه به روح زندگی در شهر نیز مورد تاکید دوباره‌ای قرار گیرد تا حضور رنگ‌ها به فضای شهر و شهروندان روح تازه‌ای بدمد. نقاشی دیواری به عنوان یکی از عناصر تلطیف‌کننده‌ی محیط، می‌تواند تأثیر بسیاری در هویت‌بخشی و خوانایی مناظر شهری به وجود آورد، اما باید توجه داشت نمی‌توان همه‌جای شهر را به شکل یکسان و یکدست

رنگ‌آمیزی کرد. نقاشی دیواری، نشان دهنده معرفت عمومی هر جامعه، از هنر و فرهنگ آن است و نمی‌توان به سادگی از آن گذشت. به نظر می‌رسد تشکیل شورایی شناخته شده و صاحب صلاحیت برای سیاست‌گذاری، که حضور افراد باتجربه در زمینه نقاشی دیواری و علوم مرتبط با آن مثل: جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، معماری و نقد هنری در آن تضمین شده است، بتواند در امر بهبود جایگاه این هنر موثر واقع شده و فضای شایسته‌ای برای شاد زیستن شهروندان تحقق بخشد.

فهرست منابع و مآخذ

- پاکباز، رویین، *دایره‌المعارف هنر*، تهران: فرهنگ معاصر، 1383.
- حسامی، منصور، *نقاشی دیواری از طرح تا مرمت*، تهران: سمت، 1388.
- روشندل، سیاوش، *ماتیس در باب هنر: مجموعه یادداشت‌ها و گفت‌وگوها*، تهران: رخداد نو، 1389.
- کرامتی، محسن، *فرهنگ اصطلاحات هنرهای تجسمی*، تهران: چکامه، 1384.
- کفشچیان مقدم، اصغر، *بررسی ویژگی‌های نقاشی دیواری، هنرهای زیبا*، 1383، 20، تهران.
- کفشچیان مقدم، اصغر، *چگونه یک نقاشی دیواری را ساماندهی کنیم*، تهران: هنرهای تجسمی، 1385.
- علوی نژاد، محسن، *مطالعات تطبیقی در کاربرد دو اصطلاح تزئینات معماری و دیوارنگاری در منابع هنر اسلامی*، تهران: نگره، 1389.
- محمدی، نرگس، *کاربرد تابلوی اعلانات (بیلیورد در تبلیغات)*، عبدالرضا چارئی، کارشناسی، دانشکده هنر دانشگاه شاهد، تهران: 1382.
- نیک‌رو، مریم، *گرافیک محیطی*، اهواز: سازمان زیباسازی شهر، 1390.

سایت

URL1: <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=2329148>، 94/9/11، روزنامه جام جم.

URL2: <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1611601>، 94/10/6، روزنامه کیهان.

فهرست تصاویر:

تصویر 1: خیابان جنت آباد شمالی، تهران، مهدی قدیانلو، سال اثر: 1386.

تصویر 2: خیابان آزادی، تهران، مهدی قدیانلو، سال اثر: 1386.

تصویر 3: پارک اوستا، خیابان آزادی، تهران، مهدی قدیانلو، سال اثر: 1385.

تصویر 4: بازار بزرگ تهران، مهدی قدیانلو، سال اثر: 1385.